

Lukukeskus ry:n lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle
Asia: HE 131/2014 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2015

Pelastetaan suomalaisten lukutaito Lukukeskuksen yleisavustukseen 100 000 euron korotus

Ensi vuosi on Kirjan vuosi. On oikea hetki nousta puolustamaan suomalaisten korkeaa lukutaitoa.

Lukukeskus kiittää mahdollisuudesta asiantuntijakuulemiseen. Lukukeskuksen yleisavustus myönnetään veikkausvoittovaroista momentilta 29.80.52, kirjallisuuden riviltä.

Lukukeskus – Läscentrum ry on Suomen keskeisin lukemista edistävä järjestö. Lukukeskus välittää vuosittain lähes 1000 kirjailijavierailua, joista 80 % suuntautuu kouluihin. Kirjailijavierailujen lisäksi Lukukeskus järjestää lukukampanjoita ja toimii lukemisen ja lukutaidon asiantuntijajärjestönä. Lukukeskus julkaisee kolmea arvostettua kirjallisuuslehteä, lapsille suunnattua Vinskiä, nuorten Lukufiilistä sekä kritiikkiverkkolehti Kiiltomato – Lysmaskenia. Lukukeskus on eurooppalaisen lukutaitoverkoston European Literacy Policy Networkin jäsen.

Lasten ja nuorten lukuhalu heikkenee koko ajan

Suomalaislapset ja nuoret ovat menestyneet kansainvälisissä PISA- ja PIRLS-arvioinneissa erinomaisesti. Korkea taso johtuu kahdesta tekijästä. Ensinnäkin erinomaisesta koulutusjärjestelmästä, joka takaa alueellisesti ja sosiaalisesti tasa-arvoisen peruskoulun kaikille. Opettajat ovat korkeakoulutettuja, ja vastuu oppilaiden testaamisesta on opettajilla. Sitä tukee laaja ja korkeatasoinen kirjastoverkko.

Suunta on kuitenkin laskeva, ikävä kyllä. Kansainväliset lukutaitotutkimukset osoittavat, että suomalaislasten ja -nuorten lukutaito heikkenee. Haastattelemiemme opettajien näkemykset vahvistavat tutkimustuloksia. Sinnikkyys lukea pitkiä tekstejä, paneutuminen yksityiskohtiin, sanavarasto, kirjoitustaito sekä taito tulkita esimerkiksi ironiaa ja empatiaa ovat heikentyneet merkittävästi.

Näin on käynyt myös motivaation ja sitoutuneisuuden. Jo neljäsluokkalaisista osa on menettänyt lukuhalujaan. Suomalaisten 10-vuotiaiden lukemismotivaatio on kansainvälisessä vertailussa toiseksi matalin. Hyvä motivaatio on vain 59 prosentilla. Yläkoulussa tilanne heikkenee entisestään: 15-vuotiaista pojista peräti 47 prosenttia vastasi, ettei lue omaksi ilokseen lainkaan.

PIRLS-tutkimuksen mukaan kouluopetus ei innosta lapsiamme, lukeminen ei tunnu hyödylliseltä eikä hauskaltakaan, mutta silti lähes puolet (48%) Suomen 10-vuotiaista luottaa lujasti lukutaitoonsa. Tämä luottamus kytkeytyy vahvasti lukutaidon tasoon.

Neljäsluokkalaisten lukutaitoarvioinnissa ei havaittu eroja Suomen eri osien välillä. Merkittävin tasa-arvo-ongelma on jatkuvasti kasvava ero tyttöjen ja poikien osaamisessa. 9. luokalla tytöt ovat laskennallisesti 1,5 vuotta edellä poikia. Suomalaisten tyttöjen ja poikien välinen ero on suurimpia maailmassa.

Jokaisessa ikäluokassa on noin 10 000 erinomaista ja 5000 heikkoa lukijaa, kun koko ikäluokan suuruus on noin 66 000. Heikot lukijat joutuvat suuriin vaikeuksiin koulussa ja työhön sijoittumisessa.¹

Eriyisen tärkeää olisikin löytää keinot, joilla heikot lukijat pääsevät alkuun ja kokevat onnistumisen elämyksiä. Lukutaito kehittyy lukemalla. Lukukeskus tekee työtä sen eteen, että jokainen suomalainen lapsi ja nuori saa tilaisuuden innostua kirjoista ja lukemisesta.

Lukukeskuksen saavutukset

Kiitämme eduskuntaa edellisistä päätöksistä lisätä toimintamme tukea. Sen avulla Lukukeskus on pystynyt kehittämään toimintaansa pitkäjänteisesti, määrätietoisesti ja tehokkaasti. Kirjailijaesiintymisten määrä on kasvanut kahdessa vuodessa yli kolmanneksella, 666 vierailusta 903 vierailuun. Niiden rinnalle on kehitetty kirjailijoiden virtuaalivierailut, joissa kirjailijat esiintyvät videoyhteyden välityksellä.

Kirjailija joka kouluun -ohjelma toimii kolmatta vuotta. Siinä kirjailijat kiertävät kouluissa eri puolilla Suomea. *Kirjailija joka kouluun* lisää sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa. Se on erittäin tehokas tapa lisätä kulttuurin ja taiteen saavutettavuutta kasvukeskusten ulkopuolella ja pienillä kyläkouluilla. Samanaikaisesti ohjelmalla vaikutetaan taiteilijoiden toimeentuloon. Kirjailijoiden kouluvierailuilla on suuri vaikutus lasten ja nuorten innostuneisuuteen lukemisesta (ks. liitteenä opettajien palautteet). Tällä hetkellä ohjelman vaikuttavuutta selvitetään Jyväskylän yliopistossa.

Digitaalinen murros on vaikuttanut lukemisharrastukseen. Toisaalta digitaalisia mahdollisuuksia voidaan hyödyntää lukemiseen innostamisessa. Ensi keväänä pilotoidaan neljällä paikkakunnalla OKM:n tuella Satavuotiaan Suomen uusi lukutaito -hanke, jossa selvitetään sähköisten lukudiplomien vaikutusta.

Lukukeskus esiintyy säännöllisesti mediassa asiantuntijaroolissa ja välittää uutiskirjettään noin 2500 sidosryhmän edustajalle. Lukukeskus on mukana eurooppalaisessa lukutaitoverkostossa ELINET:issä, jonka kehittämiä työvälineitä se pilotoi 2014-2015 ainoana Pohjoismaiden edustajana. Osana ELINET-verkoston työtä Lukukeskus on perustamassa Suomen lukutaitoverkostoa. Olemme kutsuneet verkostoon 70 toimijaa.

¹ Lähteet: **PIRLS 2011**: Enemmän iloa oppimiseen (Jouni Nissinen et al.), Jyväskylä 2012. Kansainvälisen IEA-järjestön järjestämä PIRLS-tutkimus (Progress in International Reading Literacy Study) tehtiin 2011 yhteensä 45 maassa tai alueella. **PISA 2009**: Kestääkö osaamisen pohja (toim. Sari Sulkunen ja Jouni Välijärvi), OKM 2012. OECD:n organisoima kansainvälinen koulujen PISA-vertailututkimus järjestetään kolmen vuoden välein. Lukutaidon laaja tutkimus tehtiin viimeksi vuonna 2009. Siihen osallistui 65 maata tai aluetta.

Lukeminen on jokaisen perusoikeus. Hyvä ja monipuolinen lukutaito vahvistaa itsetuntoa, elämäntaitoa ja osallisuutta. Lukeminen on edellytys luovuudelle, jota tarvitaan kaikilla aloilla. Sen kehittymistä on tuettava varhaislapsuudesta saakka.

Vastuu lukutaidon parantamisesta ja lukemisen edistämisestä ei kuulu pelkästään kouluille ja kirjastoille. Se on koko yhteiskunnan asia, jota voivat edistää järjestöt, yritykset, media, päättäjät ja vanhemmat.

Kirjan vuosi 2015 yhdistää kirjallisuusalaa ennennäkemättömällä tavalla. Kaikki toimijat haluavat vaikuttaa tulevien sukupolvien lukutaitoon ja lukutahtoon.

Lukukeskuksen tuki pohjoismaiselle tasolle

Lukukeskuksen yleisavustus on 186 000 euroa. Järjestön toimintabudjetti on 400 000 euroa. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi jää merkittävästi muista jälkeen. Esimerkiksi Ruotsissa valtion tuki sisarjärjestö Författarcentrumille on 500 000 euroa ja Norjassa Forfattersentrumille 1,6 miljoonaa euroa.

Esitämme, että sivistysvaliokunta huomioi Lukukeskuksen tärkeän tehtävän lukemisen ja lukutaidon edistäjänä ja esittää sille 100 000 euron lisäystä vuoden 2015 yleisavustukseen. Tavoitteenamme on, että Lukukeskuksen yleisavustus korotetaan asteittain ja pysyvästi pohjoismaiselle tasolle.

Perustoiminnan määrärahan 100 000 euron korotuksella Lukukeskus pystyy kaksinkertaistamaan vuosittaisen vierailumäärän ja kehittämään toimintaa edelleen. Osa rahasta käytetään valtakunnalliseen *Kirjailija joka kouluun* -ohjelmaan.

Lukukeskuksen jäsenjärjestöjä ovat Finlands svenska författareförening, Kansanvalistusseura, Suomen arvostelijain liitto, Suomen Kirjailijaliitto, Suomen kirjastoseura, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, Suomen Nuorisokirjailijat, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat, Suomen tietokirjailijat ja Äidinkielen opettajain liitto.

Helsingissä 3.10.2014

Esko-Pekka Tiitinen
Puheenjohtaja
Kirjailija, taiteilijaprofessori

Anu Laitila
Toiminnanjohtaja

Koulujen palautteita Kirjailija joka kouluun –ohjelmasta vuonna 2013 Kirjailijat vierailivat peruskoulujen 5.–9. luokilla.

Kirjailija oli Lukukeskuksen lahja Kinnulan pojille, joita ei ole kirjallisuus juuri kiinnostanut. Poikia kiinnostaa metsästys, mopot ja traktorit. Heistä tulee avullanne poikia, jotka lukevat dekkareita, metsästävät, mopoilevat ja ajavat suurilla Valtroilla. (Kinnula)

Sai aikaan ryntäyksen kirjastoon. Kolme ilmoitti aloittaneensa oman kirjan tekemisen jo seuraavana aamuna. (Lapinlahti)

Oikean kirjailijan näkeminen koulussa innostaa lapsia lukemaan ja kirjoittamaan. (Kiuruvesi)

Eräskin 5. luokan poika olisi päässyt serkkujensa luo toiselle puolelle maata, mutta kieltäytyi, kun kirjailija tuli kouluumme, todella liikuttavaa ja vaikuttavaa. (Suonenjoki)

Kirjailijavieras sai meidän luokan pojista pari kappaletta innostettua lähtemään kirjastoon lainaamaan suosittelemiaan kirjoja. Ja se on jo jotakin! (Pielavesi)

Helt fantastiska elever. Jag har aldrig tidigare träffat på en sjätte klass med så inspirerade pojkar. Det var faktiskt en pojkklass med bara två flickor. Alla var pålästa och diskussionerna flödade i alla klasser. Fick flera mail från skolan efter besöket. (Författare, Raseborg)

Tuetut hankkeet ovat ainoa toivomme. (Juankoski)

Meidän ei tarvinnut tehdä mitään muuta kuin odottaa. Kaikki meni vaivattomasti. Olen kiitollinen! Laskukin on niin pieni, että rehtori hymyilee. (Kinnula)

Jag tycker att det är ett utmärkt projekt att få ut finlandssvenska författare till skolorna. Utan ert bidrag skulle skolorna inte ha ekonomisk möjlighet att ha författarbesök i samma utsträckning. Det är mycket bra att ni kan koordinera så att samma författare kan komma till flera skolor i regionen och på det viset kan man få ner kostnaderna. (Lärare, Korsholm)

Todella odotettu ja innostava vierailu. Näitä vaan lisää! (Vieremä)

Vieraan saaminen koululle oli Lukukeskuksen toiminnan vuoksi vaivatonta, viestitys toimi; näin myös kirjailijan mielestä. (Siilinjärvi)

Alla borde få vara med om detta! Eleverna storgillade författaren och han är en så bra förebild för eleverna! Vi har lyckats locka till läsning och det är ett prima resultat av ett författarbesök! (Ekenäs).